Koszalin 26.11.2024

Dr hab. Radosław Wilkiewicz

Dziedzina sztuk muzycznych, dyscyplina – dyrygentura

Akademia Sztuki w Szczecinie

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Mąki – Żelazko sporządzona w związku z przewodem o nadanie stopnia doktora sztuki w dyscyplinie dyrygentura – w dziedzinie sztuk muzycznych, wszczętym w dniu 29.04.2019 roku przez Radę Wydziału Sztuki Uniwersytetu Warmińsko – Mazurskiego w Olsztynie

Tytuł rozprawy:

”Współczesne interpretacje polskiej pieśni romantycznej na przykładzie nowych opracowań chóralnych twórczości Stanisława Moniuszki”

Zleceniodawca:

Rada Wydziału Sztuki Uniwersytetu Warmińsko – Mazurskiego w Olsztynie, uchwała nr 91/2018/2019, pismo Przewodniczącego Komisji Doktorskiej – prof. dr hab. Benedykta Błońskiego z dnia 12.07.2019 oraz pismo z dnia 29.10.2024 r. podpisane przez Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Sztuki Muzyczne dra hab. Adama Mieczykowskiego, profesora Uniwersytetu Warmińsko Mazurskiego.

Podstawa prawna:

Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 882 z dnia 21.06.2016) oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 26.09.2016 r., w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2016 r, poz. 1586).

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr Katarzyny Mąki – Żelazko składa się z dzieła artystycznego – koncertu zarejestrowanego w 21 plikach audio-video mp4 na nośniku elektronicznym (pendrive, łączny czas nagrań ok 59 minut) oraz rozprawy teoretycznej będącej opisem tego dzieła, zatytułowanej ”Współczesna interpretacja polskiej pieśni romantycznej na przykładzie nowych opracowań chóralnych twórczości Stanisława Moniuszki”.

Koncert, który miałem okazję i przyjemność osobiście wysłuchać, odbył się 20.10.2019 roku w sali koncertowej Centrum Kultury Chrześcijańskiej w Kłodzku . Na repertuar występu złożyły się kompozycje i opracowania pieśni Stanisława Moniuszki przeplatane cytowanymi wypowiedziami kompozytora.

Całość prezentacji posiadała ciekawą formę widowiska artystycznego. Doktorantka zaprezentowała w nim prowadzone przez siebie amatorskie zespoły chóralne: mieszany- Kłodzki Chór „Concerto Glacensis” oraz jednorodny - Chór Dziecięcy PSM I st. im. Fryderyka Chopina w Kłodzku. Wykazała się kreatywnością i oryginalną wizją artystyczną w kontekście prezentacji artystycznej oraz interpretacji treści różnych pieśni Stanisława Moniuszki. Jednocześnie zachowała dobry balans pomiędzy jakością muzyczną a rozmiarem obszaru wizualnego .

1. Znasz-li ten kraj – opr. na chór mieszany a cappella SATB - Jan Maklakiewicz

   Chór mieszany zabrzmiał dobrze, starannie realizując niełatwe współbrzmienia harmoniczne oraz ważne partie 4-głosowego chóru męskiego na początku i w zakończeniu utworu.

2. Do Niemna - opr. na chór mieszany SATB - Marcin Wawruk.

   Wg mnie to jedna z najtrudniejszych dla chóru amatorskiego pozycji koncertu. Opracowanie pełne niełatwych współbrzmień, chromatyki w partiach głosów, które chór „Concerto Glacensis” przygotował zapewne znacznym nakładem pracy i wykonał z dużą dokładnością oraz świadomością harmoniczną utrzymując się w tonacji do końca utworu.

3. Wiośnianka – opr. oryg. 1 głosowe z towarzyszeniem fortepianu

   W wykonaniu przez 1-głosowy zespół dziecięcy PSM I st, słychać było , że oprócz grupy zaawansowanej, składa się on również z początkujących pretendentów na śpiewaków,

co miało wpływ na niedobór spójności emisyjnej, przez co także intonacyjnej, rytmicznej i ogólnej estetyki brzmieniowej.

4. Pieśń dożynkowa – opr. oryg. na chór mieszany SATB

Prezentacja dość krótka - z 2 zwrotek zawartych w partyturze została wykonana jedynie pierwsza. Przy ogólnym swobodnym i ładnym śpiewie chóru głos basowy przy końcu utworu odbiegał intonacyjnie w dół.

5. Postój piękna gołąbeczko - opr. oryg. na chór mieszany a cappella SATB

Ładna interpretacja i estetyka. Dość duża swoboda wykonawcza mogła tu wpłynąć na częste zaniżanie intonacji w basie oraz w obu zwrotkach w trzymanym d2 sopranu .

6. Nawrócona - opracowanie chóralne a cappella na chór mieszany SATB - Piotr Maszyński.

Utwór tanecznie liryczny, wykonany oraz poprowadzony z uczuciem i wrażliwością.

7. Grajek – opracowanie 2 gł. na chór dziecięcy/żeński z towarzyszeniem fortepianu Małgorzata Panek–Kiszczak

Dobra muzykalność śpiewających dzieci na tamtą chwilę wymagająca jeszcze działań nad emisją głosu, szczególnie w zakresie intonowania dłuższych dźwięków w rejestrze piersiowym.

8. Dalibógże - opr. na chór żeński SSA a cappella Yessika Barnaś (Wiatr).

Wykonany pewnie i efektownie przez głosy żeńskie „Cantus Glacensis", z lekkim wahaniem intonacyjnym altu.

9. Dumka i Prząśniczka – połączone improwizacyjnie w opr. Marzena Lamch-Łoniewska na 1 głos. chór żeński z tow. fortepianu, akordeonu oraz instrumentów perkusyjnych

Jeden z ciekawszych fragmentów koncertu. Współcześnie brzmiąca i interesująco przedstawiona scena muzyczno-widowiskowa oparta na Dumce oraz Prząśniczce, troszkę magiczna i efektowna propozycja przedstawienia znanych pieśni Stanisława Moniuszki w ujęciu opartym o współczesną ekspresją dźwiękową i rytmiczną.

10. Barkarola – oryginał, wykonanie przez tenor solo z towarzyszeniem fortepianu

W początkowej fazie utworu soliście trochę zabrakło pewności, co miało wpływ na intonację oraz jakość głosu, jednak w miarę trwania wykonania Barkarola wybrzmiewała z coraz większym urokiem .

11. Groźna dziewczyna – opr. na 3-głosowy chór żeński z towarzyszeniem fortepianu - Grzegorz Miśkiewicz.

Homofoniczna, zwarta, wykonana pewnie, z przekonaniem. Chór żeński wykazał się dobrym, dojrzałym, samodzielnym brzmieniem, choć była to grupa wyodrębniona z chóru mieszanego.

12. Gdybym się zmienił w wstęgę złocistą – oryg., wykonanie przez baryton solo z towarzyszeniem fortepianu.

Baryton Jakub Walczak wykonał pieśń swobodnie, muzykalnie, głosem o miękkim, pełnym brzmieniu choć tworząc pewien niedosyt w górnych dźwiękach.

13. Powiedzcie mi – opr. na chór żeński SAA i Sopran solo z towarzyszeniem fortepianu - Grzegorz Miśkiewicz. Aranżacja nieco uwspółcześniona harmonicznie, chór wykonał ją poprawnie, jednak partia solowa sopranu zawierała wiele niedoskonałości intonacyjnych.

14. Kum i kuma – opr. na dwugłosowy chór dziecięcy z towarzyszeniem fortepianu - Marcin Wawruk. Współcześnie przekomponowana pieśń zabrzmiała świeżo, żartobliwie , wysłuchałem jej z dużym zainteresowaniem.

15. Święty Piotr – opr. na chór mieszany SATB a cappella - Marcin Wawruk. Zaaranżowany w stylu swing utwór był jedną z bardziej atrakcyjnych i wymagających propozycji koncertu. Chór wykonał go pod ręką doktorantki swobodnie, z wyraźną przyjemnością towarzyszącą śpiewakom, co również udzieliło się publiczności, która nagrodziła prezentację gorącym aplauzem.

16. Przylecieli sokołowie – oprac. na chór SATB przez Marcina Wawruka w lekkim charakterze „alla Benjamin Bilse" swą konwencją i wykonaniem przez chór mieszany podtrzymywało dobrą atmosferę koncertu.

17. Matysek – opracowanie - Yessica Wiatr; metrum 2/4; faktura 4-głosowa SATB, z towarzyszeniem fortepianu, skrzypiec, wiolonczeli i ludowego wakatu (diabelskie skrzypce).

Opowieść o tytułowym Matysku została ciekawie przedstawiona z podziałem na role: solistów, grupy głosów, z dobrą dramaturgią oraz ogólnym wyrazem artystycznym.

18. Słoneczko – opr. na chór dziecięcy S/A z towarzyszeniem fortepianu, skrzypiec, wiolonczeli i fletu - Małgorzata Panek-Kiszczak. Utwór pożegnalny koncertu wybrzmiał

pełniej dzięki połączeniu chóru dziecięcego z dorosłym żeńskim. Osobiście w tym finałowym miejscu tego pięknego wydarzenia artystycznego zabrakło mi kompozycji na chór mieszany, którą mogliby wykonać wszyscy obecni na scenie śpiewacy.

Koncert pt. *#Romantyczni* uważam za bardzo udany, zarówno w warstwie wykonawczej, jak i treści, formy, dramaturgii i emocji. Stanowił przemyślany, dobrze zaplanowany i zrealizowany spektakl muzyczny, który zdecydowanie przypadł do gustu zgromadzonej publiczności. Widoczna pasja muzyczna i wyraźna dobra więź śpiewaków z dyrygentem emanowała we wszystkich wykonaniach prezentowanych pieśni. Nader życzliwe nastawienie publiczności wskazuje, że rola, którą odgrywają w środowisku: Kłodzki Chór „Concerto Glacensis" , Chór Dziecięcy PSM I st. im. Fryderyka Chopina w Kłodzku oraz ich dyrygent – mgr Katarzyna Mąka - Żelazko, jest niezwykle ważna i doceniana. Warte podkreślenia jest, że doktorantka zaprezentowała zespoły i muzyków, z którymi pracuje na co dzień od wielu lat. Znamiennym jest także fakt przygotowania specjalnie dla tego koncertu nowych opracowań pieśni Stanisława Moniuszki przez cenionych polskich twórców.

Opis dzieła w formie pracy doktorskiej:

Tytuł rozprawy teoretycznej: "Współczesne interpretacje polskiej pieśni romantycznej na przykładzie nowych opracowań chóralnych twórczości Stanisława Moniuszki"
Dysertacja zawiera się na 143 stronach. Składa się ze wstępu, 4 rozdziałów podzielonych na podrozdziały. Praca zawiera również spis treści, wstęp, podsumowanie , bibliografię, spis ilustracji i przykładów nutowych, streszczenie w j. polskim oraz angielskim, aneksy, szczegółowy program koncertu, sylwetki twórców nowych opracowań pieśni moniuszkowskich, sylwetki wykonawców dzieła artystycznego – koncertu *#Romantyczni*, (97 pozycji; w tym 36 wydawnictw zwartych, 2 periodyczne, 8 źródeł internetowych, 20 fotografii i 31 przykładów nutowych) . Do pracy doktorskiej załączono aneks w postaci pamięci pen-drive z wersją cyfrową dysertacji doktorskiej , nagraniem dzieła artystycznego w wydzielonych wg kolejności prezentacji plikach audio-video mp4 , elektroniczne wersje partytur utworów, opis dorobku artystycznego, dydaktycznego i organizacyjnego.

Rozdział I. *Sylwetka twórcza Stanisława Moniuszki* - Doktorantka przedstawiła w

nim sylwetkę kompozytora w kontekście historycznym i społecznym epoki romantyzmu.

Przybliżyła cechy tego okresu, tło historyczne, ważne nurty społeczne i kulturowe , wybitnych twórców a także charakterystyczne dla niej formy m.in. pieśni artystycznej .

Bardzo zwięźle i precyzyjnie zobrazowała przemiany zachodzące w owym czasie w światowej muzyce. Jednocześnie szeroko opisała życie Stanisława Moniuszki, jego cechy charakteru, twórczość oraz uwarunkowania i potrzeby ją determinujące a także przykłady odbioru jego muzyki przez XIX-wieczną publiczność i krytyków.

W rozdziale II. pt. *Śpiewnik domowy – pomnik polskiej pieśni romantycznej* doktorantka podjęła się analizy gatunku pieśni romantycznej, zarówno tej solowej z towarzyszeniem fortepianu jak i chóralnej w oparciu o dorobek wybranych twórców oraz samego Stanisława Moniuszki. Opisała również *Śpiewnik Domowy* pod kątem materiału muzycznego oraz zawartego w nim kontekstu kulturowego i tożsamościowego.

Rozdział III. *Twórczość Moniuszki jako źródło kompozytorskich inspiracji* ukazuje postać i dziedzictwo kompozytora, jego techniki twórcze, spojrzenie na tematykę narodową, pionierską formę opery polskiej jako źródła inspiracji dla kolejnych pokoleń kompozytorów. Autorka przedstawiła w nim znaczenie dorobku Stanisława Moniuszki dla zachowania ciągłości polskiej muzyki oraz kultury. Pośród pokolenia *postmoniuszkowskiego,* które za pomocą nowych środków wyrazu i w różnych kontekstach artystycznych nawiązuje do jego twórczości, wskazuje m.in. takich kompozytorów, jak Władysław Żeleński, Mieczysław Karłowicz, Ignacy Marceli Komorowski, Piotr Maszyński, Jan Gall, Stanisław Niewiadowski, Zygmunt Noskowski.

Jako kontynuatorów idei narodowej w muzyce w tym m.in. opery zrodzonej w romantyzmie wymienia grupę kompozytorów : Grzegorz Fitelberg, Ludomir Różycki, Apolinary Szeluto oraz Karol Szymanowski a także Ignacy Jan Paderewski, Feliks Nowowiejski czy Stanisław Wiechowicz i Tadeusz Szeligowski.

Wśród najważniejszych postaci pośród polskich XXI-wiecznych twórców podejmujących się transkrypcji utworów Moniuszki wskazała Romualda Twardowskiego, Juliusza Łuciuka oraz Pawła Łukaszewskiego .

W dysertacji pojawiły się także nazwiska kompozytorów najmłodszego pokolenia, którzy w

swej twórczości – podobnie jak Stanisław Moniuszko – koncentrują się wokół muzyki chóralnej, pieśni solowej, czy muzyki sakralnej, włączając w nią elementy polskiego folkloru, motywy historyczne czy narodowe a także bezpośrednio nawiązują do jego twórczości. Są to: Szymon Godziemba-Trytek, Michał Dobrzyński, Katarzyna Danel, Anna Rocławska-Musiałczyk, Jan Krutul, Miłosz Bembinow, czy Jacek Sykulski.
Doktorantka zwróciła także uwagę na miejsce, rolę i odbiór pieśni Stanisława Moniuszki we współczesnym kontekście kulturowym, inspiracje jego muzyką w XXI wieku i szczególny wzrost zainteresowania szczególnie w pobliżu roku 2019, na który przypadała 200 rocznica urodzin „ojca polskiej opery narodowej".

Rozdział IV. *Walory dydaktyczne transkrypcji moniuszkowskich w praktyce współczesnego chóru amatorskiego* to bardzo dokładna prezentacja procesu przygotowań oraz realizacji programu dzieła artystycznego w kontekście elementów dzieła muzycznego a możliwości wykonawczych i interpretacyjnych zespołu chóralnego oraz problemów techniki wokalnej pojawiających się podczas pracy nad utworami. Wskazała na odrębną specyfikę pracy z każdym z amatorskich zespołów, które podjęły się przygotowania dzieła. Opisała szczegółowo metody pracy, problemy wykonawcze i sposoby ich rozwiązywania . Wskazała również na wpływ działań przygotowawczych oraz osiągniętego efektu artystycznego na rozwój uczestniczących artystów i zespołów.

Zakończenie dysertacji stanowi podsumowanie przez autorkę procesu badawczego, opisanie pozytywnych rezultatów pracy nad wybranym repertuarem , który sprzyjał rozwojowi kompetencji muzycznych chórzystów, obejmujących zarówno obszar techniki wokalnej, jak i słuchu muzycznego, czy umiejętności współpracy zespołowej i dojrzałości emocjonalnej . Doktorantka przedstawiła też pozytywne wrażenia z koncertu a także własne wnioski płynące z przygotowania dzieła artystycznego w kontekście amatorskiego ruchu chóralnego w Polsce, który dzięki projektowi #ROMANTYCZNI wzbogacił się o kilkanaście nowych, wartościowych opracowań pieśni Stanisława Moniuszki.

Dysertacja doktorska odpowiada wymaganiom. Jest obszerna, treściwa, bardzo rzetelna pod względem naukowym - prawidłowo zaplanowana, udokumentowana i zrealizowana. Stanowi z pewnością bardzo interesujące i wartościowe kompendium wiedzy o życiu i twórczości

Stanisława Moniuszki oraz jego roli w polskiej historii muzyki. Wydarzenie koncertowe towarzyszące realizacji dzieła artystycznego przyczyniło się do spopularyzowania twórczości pieśniarskiej wybitnego polskiego kompozytora romantyzmu pośród współczesnych słuchaczy i wykonawców. Ponadto uważam, że należy również podkreślić wieloletni i niezwykle obszerny wkład doktorantki w kulturę muzyczną oraz chóralistykę Kłodzka oraz regionu dotyczący zarówno pracy u podstaw z dziećmi a także krzewienia zamiłowania do chóralistyki pośród szerokiego grona śpiewaków w ruchu amatorskim oraz wrażliwych odbiorców sztuki.

Konkluzja

W wyniku pozytywnej oceny pracy doktorskiej mgr Katarzyny Mąki - Żelazko tj. dzieła artystycznego wraz z jego opisem, stwierdzam jednoznacznie, że stanowi ona ważny i cenny wkład w dyscyplinę artystyczną – sztuki muzyczne. Doktorantka zaprezentowała oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego, a wiedza teoretyczna i umiejętności praktyczne pozwalają doktorantce na prowadzenie pracy artystycznej na wysokim poziomie profesjonalizmu. Przedstawiona do recenzji praca doktorska spełnia wymagania określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 882 z dnia 21.06.2016) oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 26.09.2016 r. Wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony, a w przypadku pozytywnej uchwały w sprawie przyjęcia publicznej obrony, wnioskuję o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie dyrygentura.

